

Lunds universitet
Sociologiska institutionen

"Fan, är du inte karl nog att gå?"

En kvalitativ studie om män som utsatts för våld av en kvinna de haft en nära relation
med

Författare: Kristoffer Leijonhielm
Kandidatuppsats: SOCK01, 15 hp
Vårterminen 2013
Handledare: Veronika Burcar

Abstrakt

Författare: Kristoffer Leijonhielm

Titel: "Fan, är du inte karl nog att gå?" - En kvalitativ studie om män som utsatts för våld av en kvinna de haft en nära relation med

Kandidatuppsats: SOCK01, 15 hp

Handledare: Veronika Burcar

Sociologiska institutionen, vårterminen 2013

Våld i nära relation förknippas inte sällan med en mans våld mot en kvinna. I detta arbete ville jag undersöka erfarenheter hos män som blivit utsatta för relationsvåld, hur föreställningar om maskulinitet kommer till uttryck och hur männen hanterar det faktum att de fallit offer för ett brott som vanligtvis förknippas med kvinnor. Jag ville även redogöra för deras erfarenheter av kontakter med rättsväsendet. I arbetet tog jag utgångspunkt i att Riksorganisationen för kvinno- och tjejjourer i Sveriges (ROKS) definition av relationsvåld har en allmängiltig status och att detta förmedlar en bild av problemet som det generellt kan uppfattas. Jag valde att genomföra detta arbete på ett kvalitativt arbetssätt och sju män som blivit utsatta för våld i nära relation av en kvinna kontaktades och intervjuades. Det visade sig att männens upplevelser på många sätt överensstämde med ROKS definition av våld i nära relation. Männen hanterade mans- och offerrollen genom att berätta om sina upplevelser på ett sådant sätt att de inte framstod som mindre manliga. De män som på grund av den våldsamma relationen kommit i kontakt med rättsväsendet hade dåliga erfarenhet av detta och skildrade hur de möttes av såväl misstro som tvivel.

Nyckelord: Våld i nära relation, misshandlad man, mansmisshandel, offerskap, maskulinitet

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	1
1.1. Syfte.....	1
1.2. Frågeställningar.....	2
1.3. Relationsvåld som det i allmänhet kan uppfattas.....	2
2. Metod och material.....	3
2.1. Metodval och förhållningssätt.....	3
2.2. Urval och eftersökning.....	3
2.3. Genomförande av datainsamlingen.....	5
2.4. För- och nackdelar med valda metoder.....	5
2.5. Genomförande av analysen.....	6
2.6. Etiska överväganden.....	7
2.7. Presentation av intervjupersonerna.....	8
3. Tidigare forskning.....	10
4. Teori.....	12
4.1. Hegemonisk maskulinitet.....	12
4.2. Offerskap.....	12
4.3. Maskulinitet och offerskap.....	13
4.4. Förhållandets struktur.....	14
5. Analys.....	15
5.1. Tema 1: Relationen och våldet.....	15
5.1.1. Våldets introduktion och karaktär.....	15
5.1.2. Verbalt och psykiskt våld.....	17
5.1.3. Strategier och motstånd.....	18
5.1.4. Förmåga att lämna.....	19
5.1.5. Konsekvenser.....	20
5.2. Tema 2: Man och offer – männens hantering av två motstridiga roller.....	22
5.3. Tema 3: Kontakten med rättsväsendet.....	23
6. Sammanfattning och resultat.....	25
6.1. Framtida forskning.....	26
7. Referenslista.....	27
8. Bilagor.....	31
8.1. Bilaga 1: Missivbrev till organisationer.....	31
8.2. Bilaga 2: Brev som skickats till intervjupersoner och jourer som önskade mer information.....	32

8.3. Bilaga 3: Intervjuguide.....	33
8.4. Bilaga 4: Intervjuguide för e-postintervju.....	34

1. Inledning

Mitt intresse för män som fallit offer för våld i nära relation väcktes när jag våren 2011 gjorde en kartläggning över vilket stöd Socialtjänsten är skyldig att ge brottsutsatta personer. Jag fick intrycket att det stöd som erbjöds främst riktades mot barn, ungdomar och kvinnor. När män erbjöds hjälp var det främst till för de som själva har problem med aggressivitet. Detta ansåg jag rimma illa med rådande brottsstatistik som talar för att män är den grupp som faller offer för flest våldsbrott¹. Tiden gick och det blev dags att påbörja mitt examensarbete. Jag kunde snabbt konstatera att ämnet var förhållandevis utforskat då jag upplevde mängden tillgänglig litteratur begränsad. En snabb Internetsökning på frasen ”våld i nära relation” ger en fingervisning om att fenomenet i hög grad förknippas med kvinnans utsatthet. Uppfattningen att relationsvåld oftast handlar om en man som misshandlar en kvinna har många tänkbara orsaker. Bland annat verkar vi ha lättare att föreställa oss mannen som förövaren och kvinnan som offer, oavsett om sammanhanget är relationsvåld eller brottslighet i allmänhet. Jag undrade därför om det verkligen är så att män inte blir utsatta för våld i nära relation eller om de helt enkelt hamnat i skymundan.

I detta arbete utgår jag från psykologen Per Isdals (2001 s. 34) definition av våld: ”Våld är varje handling riktad mot en annan person, som genom att denna handling skadar, smärtar, skrämmer eller kränker, får denna person att göra något mot sin vilja eller avstå från att göra något den vill.”. Som Isdal (ibid. kap. 3) skriver utgår jag från att våld kan utövas fysiskt, psykiskt, materiellt, sexuellt, ekonomiskt och socialt. Med nära relation syftar jag på ett känslomässigt förhållande mellan två individer, i detta fall en man och en kvinna, som lever under äktenskapsliknande former.

I denna uppsats redogör jag för och analyserar resultaten av sju kvalitativa intervjuer med män som blivit utsatta för våld i nära relation av en kvinna. Det är min förhoppning att uppsatsen kan skapa debatt om detta viktiga ämne eller i någon mån inspirera andra att arbeta vidare med dessa frågor.

1.1. Syfte

Syftet med denna uppsats är att undersöka vad män som utsatts för våld av en kvinna de haft en nära relation med har upplevt i samband med sin utsatthet. Då denna brottslighet ofta förknippas med ett kvinnligt offer vill jag redogöra för hur detta påverkar hur de förhåller sig till sin situation

¹ 60 procent av all anmäld misshandel år 2010 drabbade män (<http://www.bra.se/bra/brott--statistik/vald-och-misshandel.html> 15/5 2013).

och på vilket sätt det påverkar hur de berättar om sina upplevelser.

1.2. Frågeställningar

- Hur förhåller sig männens berättelser till allmänna föreställningar om relationsvåld?
- Hur hanterar männen rollerna offer och man och kan detta sättas i relation till allmänna föreställningar om maskulinitet och offerskap?
- Vilka erfarenheter av hjälpanse instanser har männen och hur kan bemötandet förstås utifrån rådande forskning kring maskulinitet och offerskap?

1.3. Relationsvåld som det i allmänhet kan uppfattas

Sociologerna Malin Åkerström och Ingrid Sahlin (2001 s. 18) skriver att kvinnoorganisationerna "äger" problemet och därmed har företräde när det kommer till att förklara och förhindra relationsvåld. Vidare skriver sociologerna Berit Andersson och Magnus Lundberg (2001 s. 65) att Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige (ROKS) kan betraktas som huvudaktör när det kommer till att uppmärksamma kvinnomisshandel som ett socialt problem. Detta kan i sin tur leda till att bilden av relationsvåld som förmedlas av ROKS vinner legitimitet som den "sanna" tolkningen (ibid. s. 69). I sin tur kan det leda till att begreppet relationsvåld tolkas som kvinnomisshandel. Den bild av relationsvåld som förmedlas av ROKS kan därför anses ligga i linje med allmänna uppfattningar och tankegångar kring våld i nära relation. Den lyder:

Misshandeln är en process som ofta börjar med kontrollerande beteende från mannens sida. Han kritiserar kvinnan, hindrar henne från att umgås med vänner, och kräver att hon ska anpassa sig efter hans behov. Gradvis isoleras kvinnan. Så småningom börjar mannen hota och ta till våld, och kvinnan tvingas anpassa sig ytterligare för att inte bli utsatt för mer våld. Ofta vågar hon inte lämna mannen eftersom han då hotar att döda henne eller ta deras gemensamma barn ifrån henne.”
(<http://www.roks.se/mans-vald-mot-kvinnor>).

När jag skriver om allmänna föreställningar om våld i nära relation är det denna definition jag syftar på.

2. Metod och material

Nedan följer en redogörelse för hur jag gått tillväga för att samla in den data som ligger till grund för uppsatsen. Jag redogör för mina val av metoder, urvalet och svårigheterna med att få tag på intervjupersoner och hur det påverkade min insamlingsmetod. Vidare beskriver jag hur jag genomförde intervjuerna och analysen. Avsnittet avslutas med en diskussion gällande etiska aspekter.

2.1. Metodval och förhållningssätt

Då mitt mål är att skildra hur mäns upplevelser av relationsvåld kan se ut och inte att producera generaliserbar kunskap om ämnet föreföll det naturligt att genomföra datainsamlingen med hjälp av kvalitativa intervjuer. Genom att välja en kvalitativ inriktning kan jag förmedla en djup förståelse om ett fåtal människor, snarare än en ytlig förståelse för ett större antal.

Inför datainsamlingen fann jag inspiration i det naturalistiska såväl som det etnometodologiska perspektivet. Förenklat handlar naturalismen om att beskriva människor och interaktioner i sin naturliga miljö, men det betonas även att den sociala verkligheten ska förstås utifrån hur deltagarna orienterar sig i sin egen verklighet (Gubrium & Holstein 1997 s. 19). Naturalismen förknippas ofta med observationer där forskaren är närvarande på fältet för att förstå vad som äger rum (ibid. s. 24-25). Detta arbetssätt var dock varken aktuellt eller genomförbart för min del. Enligt sociologerna Gubrium och Holstein (ibid. s. 38) har etnometodologin en naturalistisk inriktning, men fokuserar snarare på att skapa en förståelse för hur den sociala ordningen uppstår. Genom att söka inspiration från båda perspektiven kan jag därför beskriva både vad mina intervjupersoner säger sig ha upplevt men även hur föreställningar om maskulinitet kommer till uttryck i deras berättelser.

2.2. Urval och eftersökning

Eftersom mina frågeställningar behandlar hur män som blivit utsatta för våld i nära relation av en kvinna kan beskriva sina erfarenheter var det inte nödvändigt med ett representativt urval. Mitt syfte öppnade därför upp för att välja "nyckelpersonerna på fältet" (Denscombe 2000 s. 142). Urvalet är således baserat på personernas relevans för ämnet och inte deras representation för populationen i sin helhet (Neuman 2000 s. 196). Kriteriet för att delta i uppsatsen var enbart att mannen skulle upplevt sig själv som utsatt för våld i nära relation. Av utrymmesskäl inkluderade jag inte våld i samkönade relationer.

Den största svårigheten med denna uppsats var att hitta män som var villiga att ställa upp på en intervju. Med tidig insikt i detta tillfrågades totalt 26 organisationer² via e-post om de kunde hjälpa mig att komma i kontakt med män som blivit utsatta för relationsvåld. Detta mejl (se bilaga 1) innehöll även allmän information om mig själv och min uppsats. De svar jag fick var i huvudsak hänvisningar till sekretessen, trots att jag var noggrann med att poängtera att det var mina kontaktuppgifter som skulle förmedlas och inte vice versa. Många organisationer som svarade påpekade emellertid att mitt arbete var viktigt.

Parallellt med detta satte jag upp ett 20-tal flygblad runtom i Skåne där jag efterlyste män med erfarenhet av relationsvåld. Av forskningsetiska skäl finns denna inte med som bilaga.

Jag sökte även intervjupersoner på Internetforumen Familjeliv (www.familjeliv.se) och Flashback (<http://flashback.org>) genom att registrera en användare och kontakta män som i öppna forumtrådar skrivit om sina erfarenheter av våld i en nära relation.

Kontakt togs med människor som kommenterat diverse nyhetsartiklar om detta ämne. Jag skickade även kontaktförfrågan via e-post till upphovsmännen bakom dessa publikationer, men blev hänvisad till källskyddet. Eftersökningar gjordes även på två Facebookgrupper som är informellt knutna till kriminologiprogrammet vid Lunds universitet.

Mina försök att hitta intervjupersoner som blivit utsatta för våld i nära relation av en kvinna var under lång tid så pass fruktlösa att jag övervägde att byta ämne. Till sist fick jag dock tag på tillräckligt många för att kunna genomföra detta arbete. Fem kontakter förmedlades genom en person som är verksam vid en mansjour och en kontakt togs på ett av ovannämnda forum. En av männen kan jag av etiska skäl inte uppge hur jag kom i kontakt med. Till de män som hörde av sig skickade jag ett dokument med mer information om uppsatsen (se bilaga 2).

Besvären med att få tag på intervjupersoner medförde att jag inte kunde begränsa mitt sökande till Skåne och därmed resbart avstånd. Av ekonomiska och praktiska skäl var det därför inte möjligt att genomföra alla intervjuer ansikte mot ansikte. Fem av intervjuerna har istället genomförts med hjälp av IP-telefoni (Skype) där webbkamera använts vid två tillfällen. En intervju skedde ansikte mot ansikte och en genomfördes via e-post. Metoderna för mina intervjuer kan sålunda delas upp i

² Många av dessa organisationer var knutna till Rikskriscentrum (www.rikskriscentrum.se) men kontakt togs även med fristående mansjourer och socialtjänstekontor runtom i Sverige.

sedvanliga intervjuer, telefonintervjuer samt e-postintervjuer.

2.3. Genomförande av datainsamlingen

Inför intervjuerna konstruerade jag en halvstrukturerad intervjuguide (se bilaga 3) eftersom detta, enligt sociologen Anne Ryen (2004 s. 46), tar tillvara på den flexibilitet ett informellt samtal för med sig. Då den naturalistiska intervjun går ut på att samla in data som de är (ibid. s. 47) krävdes det från min sida att jag i minsta möjliga mån påverkade de svar som intervjupersonerna gav. Rent praktiskt innebar detta att jag ställde öppna frågor och lät männen tala ut om sina erfarenheter.

Strukturellt såg mina intervjuer ungefär likadana ut. Efter godkännande om inspelning och genomgång av mina etiska förpliktelser frågade jag om det var något intervjupersonen undrade över innan vi började. Många ville ha mer information om sin anonymitet och ett par undrade också var mitt intresse för våldsutsatta män kommer ifrån. Inte sällan mynnade detta ut i ett kortare samtal om allt mellan himmel och jord. Ryen (ibid. s. 48) skriver att det är brukligt att inleda med en alldaglig konversation innan intervjun och det är min uppfattning att de samtalsämnen som avhandlades tjänade bra som isbrytare.

Själva huvudfasen inledde jag, som sociologen Katarina Sjöberg (2008 s. 33) rekommenderar, genom att be intervjupersonen berätta lite om sig själv. Därefter fortlöpte de flesta intervjuer på ett stringent sätt och det var bara vid något enstaka tillfälle jag behövde leda in personen på rätt spår igen, då utsagan på ett eller annat sätt gled in på något för ämnet irrelevant. Efter avslutad intervju informerade jag om vad som kommer hända härnäst, samt att det gick bra att kontakta mig vid frågor. Jag påminde återigen om rätten att dra sig ur.

En av männen intervjuades via e-post genom att jag skickade över ett frågeformulär (se bilaga 4) inspirerad av min intervjuguide. Jag läste igenom och arbetade med svaren och återkopplade till honom om det var något jag ville ha utvecklat eller inte förstod.

2.4. För- och nackdelar med valda metoder

Möjligheten att genomföra fem av sju intervjuer med hjälp av IP-telefoni (Skype) innebar en rad praktiska fördelar. Eftersom jag hade svårigheter med att få tag i intervjupersoner medförde detta arbetssätt att jag kunde göra eftersökningar över hela landet och inte begränsa mig till personer som befann sig inom resbart avstånd. Att intervju över Skype innebar också att jag undgick besväret

med att hitta platser att genomföra dem på. Jag tror möjligheten att genomföra intervjun på valfri plats var betryggande för mina intervjupersoner och så även möjligheten att med en knapptryckning avbryta samtalet. Detta tror jag var gynnsamt för datainsamlingen. Några av den klassiska intervjuens fördelar gick emellertid förlorade med detta arbetssätt. Bland annat saknade jag möjligheten att se männens kroppsspråk. Detta gick även förlorat när webbkamera användes då en sådan i huvudsak bara filmar lite av överkroppen. Vid två olika tillfällen blev det problem med Internetuppkopplingen vilket medförde avbrott i intervjuerna. Vidare saknade jag möjligheten att på förhand kontrollera kvalitén på inspelningarna, då intervjupersonernas mikrofoner varierade i hörbarhet.

Vad beträffar e-postintervjun såg jag en fördel i att enkelt kunna tillgodose intervjupersonens krav på anonymitet. Ryen (2004 s. 197) tar upp en rad andra fördelar, bland annat att intervjupersonen själv formulerar datan men också att denne får tid att reflektera över sina svar. Däremot försvåras möjligheten att skapa tillit när intervjun sker via e-post (ibid. s. 199). Hur detta påverkat min data är naturligtvis svårt att säga, men jag upplever att jag fått personliga och detaljerade svar även fast vi inte hade möjlighet att bekanta oss på sedvanligt sätt. Att genomföra intervjun via e-post innebär även att det inte går att ställa omedelbara följdfrågor och be intervjupersonen utveckla, vilket var något jag saknade.

2.5. Genomförande av analysen

Inför min analys fann jag inspiration i det hermeneutiska synsättet. Det har sitt ursprung i texttolkning men är enligt didaktikern Staffan Selander och pedagogen Per-Johan Ödman även tillämpligt vid analys av intervjumaterial (Selander & Ödman 2005 s. 9). Inom ramen för hermeneutiken strävar jag efter att successivt låta min tolkning växa fram genom att röra mig mellan mig själv, min förförståelse och det material som ska tolkas (Ödman 2005 s. 111) (jfr. hermeneutisk spiral). Inför min analys var jag medveten om att jag bär med mig erfarenheter och en förförståelse som har påverkat vilka tolkningar jag har gjort, vilket enligt Ödman (ibid.) är svårt att komma ifrån. Men genom att skriva ut några av de citat mot vilka jag baserar min analys ger jag även läsaren möjlighet att göra sin tolkning, utifrån sina förutsättningar.

Alan Bryman, professor i organisations- och socialvetenskap (2012 s. 523), föreslår att analysen bedrivs parallellt med datainsamlingen. De flesta intervjuer genomfördes på grund av tidsbrist nära inpå varandra vilket omöjliggjorde detta arbetssätt. Av denna anledning valde jag emellertid att

påbörja transkriberingen i omedelbar anslutning till avslutad intervju. Det var ett någorlunda bra sätt att bekanta mig med materialet innan själva analysen påbörjades. När all data väl var insamlad och transkriberad skrevs allt material ut och genomlästes ett antal gånger. Centrala teman identifierades och jag kategoriserade citat därefter.

2.6. Etiska överväganden

Sociologen Janet M. Ruane (2006 kap. 2) skriver om de viktigaste etiska aspekterna för en samhällsvetenskaplig forskare. För min del behövde jag resonera kring eventuella skadliga konsekvenser för männen, kravet på informerat samtycke samt hur jag skulle undvika intrång i individens privatliv.

Ruane (ibid. s. 30) skriver att det på förhand är omöjligt att ha kännedom om eventuella skadeverkningar med en studie men att det är forskarens skyldighet att reflektera över detta och göra sitt yttersta för att undvika dem. Den presumtiva skadan för mina intervjupersoner låg enligt mig i risken att deras utsagor skulle hamna i orätta händer. Känsliga dokument har därför med lösenord förvarats i min dator som i sin tur är lösenordsskyddad. De säkerhetskopior jag tagit har förvarats på en bärbar hårddisk i mitt hem. En av männen nämnde i intervjun att hans flickvän emellanåt genomsökte hans dator. För att minimera risken att hon kom över känsligt material skickade jag sedermera bara över lösenordsskyddade dokument till honom.

Samtyckesprincipen innebär att de som deltar i en studie på förhand har rätt att få full information om hela projektet (Ryen 2004 s. 156). Det innebär även att de ska ha möjlighet att när som helst dra sig ur (Ruane 2006 s. 31). I kontakten med mina intervjupersoner gav jag tillgänglig information om mitt syfte och mina frågeställningar och vad jag skulle använda materialet till. Men eftersom de exakta frågeställningarna arbetats fram under uppsatsens gång var det inledningsvis inte möjligt att i detalj redogöra för arbetets alla aspekter. Inget har dock ändrats väsentligt, utan de ändringar som tillkommit efter intervjuerna har varit av bagatellartad natur. Samtliga intervjupersoner informerades om deltagandets frivillighet, rätten att avstå från att svara på en fråga, möjligheten att avsluta en påbörjad intervju samt rätten att på efterhand dra tillbaka sitt deltagande. Jag redogjorde även för mina etiska förpliktelser vad gäller konfidentialitet och tystnadsplikt.

Att ställa känsliga frågor som intervjupersonen kan anse ligga utanför gränsen för vad som är tillåtet är att anse som ett intrång i dennes privatliv (ibid. s. 34). Mitt uppsatsämne handlar om en känslig

tid i männens liv som inte sällan har upplevts som turbulent och ångestfylld. Det har därför varit omöjligt att undvika känsliga frågor. Jag var istället tvungen att avväga vad jag skulle fråga, hur frågan skulle formuleras samt väga risken med att ställa känsliga frågor mot möjligheten att få ett intressant svar. Denna aspekt blev särskilt uppenbar vid de få situationer när en intervjuperson brustit ut i gråt eller på annat sätt signalerat att denne känt sig obekvämt. Vid dessa tillfällen har jag föreslagit en paus och påmint om rätten att avbryta en pågående intervju.

Samtliga intervjupersoner benämns i detta arbete under pseudonymer och jag har även anonymiserat geografiska platser. Ruane (2006 s. 38) skriver att det trots sådana åtgärder i vissa fall går att känna igen såväl människor som platser och handlingar. För att minimera denna risk har jag även bytt ut vissa detaljer i männens utsagor, dock mot likvärdiga sådana så att analysen inte påverkats.

Under projektets gång har jag haft löpande kontakt med de personer som velat och kontinuerligt diskuterat anonymitetsfrågan.

2.7. Presentation av intervjupersonerna

För att få en övergripande uppfattning om de personer som deltagit i denna studie följer nedan en kort beskrivning av respektive man.

Mathias

Mathias, som är 37 år och högutbildad, levde vid intervjutillfället fortfarande med den våldsamma kvinnan. De har varit tillsammans i snart tio år och har tre gemensamma barn. Mathias får med jämna mellanrum stå ut med såväl fysiskt som psykiskt våld, men har valt att stanna kvar bland annat på grund av rädslan att förlora vårdnaden om barnen. Hans flickvän påpekar ofta att Mathias sätt att argumentera provocerar henne till att använda våld och att han därför har ett medansvar.

Rolf

Rolf träffade sin föredetta sambo i början av 2000-talet. Till en början var allting bra men förhållandet blev successivt sämre och de hamnade allt oftare i konflikter med varandra. Vid sådana tillfällen kunde hon slå honom med öppen hand, men han själv blev bara fysisk tillbaka när han behövde freda sig. Han uppger att han i konfliktsituationer kunde kalla henne otrevliga saker som "jävla kärring". Med sitt ekonomiska övertag kunde hon hindra Rolf från att umgås med vänner och

han upplevde att han var beroende av henne. Rolf beskriver hur han själv blev falskt anklagad för grov kvinnofridskränkning, men att åtalet ogillades. Genom hela rättsprocessen möttes han av misstro.

Peter

Peter är i 30-årsåldern och var tillsammans med den våldsamma kvinnan i tre år. De har inga gemensamma barn, men hon blev vid ett tillfälle gravid. Han har bakgrund i såväl kampsport som säkerhetsrelaterade yrken. Vid flera tillfällen har Peter blivit utsatt för såväl fysiskt som psykiskt våld, bland annat har han blivit sparkad så hårt i huvudet att han förlorade medvetandet. Han pratade aldrig med någon om problemen men sökte sig till den psykiatriska öppenvården eftersom han hamnade i en depression.

Stanislaw

Stanislaw är idag i 60-årsåldern och levde länge med en våldsam kvinna med vilken han även har barn. Han har vid intervjutillfället svårt att komma ihåg konkreta händelser men berättar generellt om en kaotisk tid. Han har vid många tillfällen blivit slagen och kallad fula ord. Kvinnan missbrukade såväl alkohol som narkotika och blev senare diagnostiserad med borderline personlighetsstörning.

Stig

När Stig, 55 år, träffade den kvinna som han var tillsammans med i 13 år fick han från många människor höra att hon kunde bli våldsam. Detta blev han tidigt i förhållandet varse om. Våldet kunde komma spontant och det hände att han blev attackerad med tillhyggen. Efter attackerna blev kvinnan inte sällan öm och visade kärlek till honom. Vid något tillfälle har polis kallats till parets gemensamma bostad, men då Stig berättat om hennes våldstendenser har han blivit bemött med tvivel och hån.

Konrad

Den vältränade Konrad, omkring 40 år gammal, har ett gemensamt barn med den kvinna han levde tillsammans med. Han är mångordig i sin redogörelse och berättar detaljerat om tillfällen bagatellartade gräl resulterade i blodiga attacker. Under tiden han var tillsammans med kvinnan blev han misshandlad både fysiskt och psykiskt. Konrad berättar om hur han vid ett tillfälle själv blev falskt anklagad för att ha misshandlat kvinnan - en anklagelse som ledde till ett frihetsberövande

och sedermera fällande dom. Han funderade vid ett par tillfällen på att slå tillbaka, men var rädd att orsaka för stor skada. Anledningen till att han inte gjorde slut var att han ville att barnet skulle bo tillsammans med båda föräldrarna.

Elias

Elias, 35 år gammal, har sedan länge lämnat det våldsamma förhållandet. Det var i slutet av tonåren han var tillsammans med en kvinna som utsatte honom för såväl fysisk som psykisk misshandel. Relationen blev kort och de har inga gemensamma barn. Vid intervju tillfället berättade Elias att relationen inledningsvis var positiv, men att den sedan blev värre och värre med inslag av såväl handgripligheter som verbala påhopp och självmordshot om kvinnan inte fick som hon ville. Elias kontaktade aldrig polisen för han ansåg att de inte hade med saken att göra. Han talade heller inte om det som hände med någon närstående. Idag ångrar han inte relationen, utan anser sig vara stärkt av den.

3. Tidigare forskning

Våldsamma förhållanden där offret är en kvinna och gärningspersonen en man är ett område som idag är relativt utforskat. Problemet har gått från att vara privat till allmänt och mängden forskning och speciallagstiftningar³ vittnar om att intressegrupperna varit framgångsrika och att den särskilda problematiken tagits på stort allvar. En framstående forskare inom detta område är sociologen Eva Lundgren som myntade begreppet normaliseringsprocess, vilket ofta nämns i samband med våld i nära relation. Med normalisering menar hon att våldet successivt vävs in i parets vardag.

Normaliseringen kan gå så långt att våldet känns naturligt och till och med som ett tecken på kärlek (Lundgren 2004 s. 58). Hon vidhåller att den våldsutsatta kvinnan kommer utveckla strategier för att fortsätta leva i förhållandet och att detta blir extra synligt när kvinnan lägger skulden på sig själv och försöker anpassa sin personlighet för att få våldet att upphöra (ibid. s. 66-68). Hon menar även att våldet ofta är "styrt och målinriktat" (ibid. s. 74).

Däremot är mängden tillgänglig forskning om män som utsatts för våld i nära relation förhållandevis begränsad, även om studierna på senare år har ökat i antal. En studie av psykologen John Archer (2000) visade att kvinnor är något mer benägna än män att ta till våld mot en partner, men att männen stod för 62 procent av skadorna till följd av relationsvåld. Den visade även att

³ Jag syftar här på grov kvinnofridskränkning vilket är en lag som tar sikte på upprepade straffbara kränkningar som riktas mot en kvinna. Riktas liknande handlingar mot en man förblir brottsrubriceringen könsneutral (grov fridskränkning). Straffvärdet är detsamma. Se BrB 4 kap § 4a.

resultaten varierar beroende på hur frågorna om våld ställs. Archers artikel kommenterades av psykologen Daniel K. O'Leary (2000) som konstaterade att den hade vissa problem, men att förekomsten av våld i nära relation bland män och kvinnor var ungefär densamma. Den identifierade skillnaden låg i att våldet i högre grad var förknippat med rädsla och skada när förövaren var en man.

Sociologen Jessica Eckstein (2010) menar å andra sidan att män utsätts för relationsvåld i mindre utsträckning än kvinnor, men att när det sker för det med sig en rad särskilda identitetsproblem för den utsatte mannen. Hon skriver att bilden av mannen som förövare och kvinnan som offer missgynnar de män som blir utsatta för relationsvåld. Detta eftersom rådande bild av problemet förminskar mannens utsatthet, men även för att den utsatte mannen riskerar att betraktas som mindre manlig.

Vidare skriver sociologen Sotirios Sarantakos (1999) att män som blivit utsatta för våld i nära relation av en kvinna är ett verkligt samhällsproblem som förtjänar större uppmärksamhet. Han menar att relationsvåld inte är ett homogent problem som enbart existerar i en form – män är inte alltid förövare och kvinnor är inte alltid offer. Våld i hemmet kan enligt Sarantakos även ta andra former, t.ex. misshandel av barn och äldre, men han menar att bilder av relationsvåld som avviker från den traditionella föreställningen av varierande orsaker inte uppmärksammas i lika hög grad.

I Sverige har Brottsförebyggande rådet, BRÅ, konstaterat att utsattheten för relationsvåld varierar beroende på hur frågor om våldet ställs och hur fenomenet definieras (2009:12 s. 20-21). Det framgår att uppemot 20 procent av de tillfrågade som uppgett att de blivit utsatta för våld i nära relation av en partner var män som blivit utsatta av kvinnor (ibid. s. 7).

I en fördjupad studie från samma institution visade det sig att de män som utsatts för relationsvåld och av denna anledning varit i kontakt med myndigheter, har dåliga erfarenheter av detta eftersom de blivit bemötta med misstro (BRÅ 2010:1 s. 51-59). Intervjupersonerna i studien uppvisade en medvetenhet kring att föreställningar om maskulinitet dels påverkar hur de själva upplever och hanterar våldet, men även att det påverkar vilket bemötande de får av sin omgivning. Författarna menar att denna föreställning genomsyrar hela samtalet och "(..) kan beskrivas som en ekvation som omvärlden löser genom att föra in ett antagande om bristande manlighet" (ibid. s. 52). Männerna i BRÅ:s studie betonade att de ville skydda barnen, inte ville slå tillbaka och uttryckte en rädsla för att själva bli anmälda om de agerade i självförsvar. Vidare uttrycktes en oro för att lämna bostaden

och låta barnen vara ensamma med kvinnan (BRÅ 2010:1 s. 52-53).

4. Teori

För att senare kunna svara på mina frågeställningar redogör jag i följande avsnitt för mina teoretiska utgångspunkter. Jag börjar med att redogöra för teorier om maskulinitet respektive offerskap.

Senare skriver jag om kombinationen av dessa roller. Slutligen redogör jag för generella strukturer i ett våldsamt förhållande.

4.1. Hegemonisk maskulinitet

Sociologen Raewyn Connell argumenterar för att det finns flera olika maskuliniteter och att det vid olika tidpunkter existerar olika ideal för vad som anses vara den överordnade (Connell 1995). Detta ideal kallar hon hegemonisk maskulinitet och bärarna av dessa egenskaper är alltid de mäktigaste (ibid. s. 114-115). Föreställningarna om vad som för närvarande anses vara de överordnade manliga egenskaperna kan förmedlas genom exempelvis religiösa texter, massmedia och lönestrukturer (Messerschmidt 1993 s. 82). I vår samtida västerländska syn på maskulinitet förknippas bland annat hårt arbete, heterosexualitet, auktoritet, kontroll, tävlingslust, individualism, oberoende, aggressivitet och våldskapacitet som hegemoniska egenskaper (ibid.). Kriminologen James W. Messerschmidt (2004 s. 44) menar att det är till den överordnade maskuliniteten de flesta män förhåller sig i sitt sätt att bete sig. Detta kan förmedlas genom till exempel tal, klädsel och aktiviteter. Detta kallas även att skapa genus ("doing gender") vilket innebär att individen förkroppsligar genusföreställningar, t.ex. just maskulinitet (ibid. s. 37).

Även Migliacco (2001 s. 2) vidhåller att maskulinitet inte är något statiskt utan varierar mellan samhällen, kulturer och grupper. Han menar att maskulinitet ofta definieras i relation till vad det inte är och att det ur ett västerländskt perspektiv finns en förväntan bland män att inte bete sig kvinnligt (ibid.). Han menar att det kan finnas en rädsla bland män att associeras med egenskaper som är omanliga (ibid.).

4.2. Offerskap

Kriminologin har under lång tid fokuserat på gärningsmannen (Åkerström & Sahlin 2001 s. 8) och det var först på 1970-talet brottsoffret hamnade i fokus (Tham 2001 s. 27). Att intresset för brottsoffret ökat explosionsartat är något Åkerström (1995 s. 3) visar i sin översikt av antalet

publicerade artiklar i databasen Sociological Abstracts mellan åren 1970-1994. Vad är då ett brottsoffer? Åkerström och Sahlin (2001 s. 7) skriver att det helt enkelt är en människa som blivit utsatt för brott. Trots detta finns det förväntningar på att ett offer ska vara på ett visst sätt (jfr. Christie längre ner i detta avsnitt). Offerskapet kan bli en central egenskap hos individen (Tham 2001 s. 28) och leda till att en rad olika karakteristika och förväntningar tillskrivs den utsatte. Kultur- och medievetaren Bo Nilsson (2012 s. 147) konstaterar t.ex. att media förmedlar en bild som likställer offerskapet med maktlöshet, smärta och elände.

Sociologen Nils Christie (1986) menar att det finns olika kriterier som påverkar hur lätt en person som utsatts för brott erhåller legitim status som offer. För att uppnå denna status måste offret enligt honom uppfylla följande; vara svagt, utföra ett respektabelt projekt och befinna sig på en plats denne inte kan klandras för. Vidare ska gärningsmannen vara stor och ond och offer och förövare ska inte ha något relation till varandra (ibid. s. 18-19). Vidare betonar han att ett ökat oberoende från brottsoffrets sida minskar sannolikheten att erhålla legitim offerstatus. Han exemplifierar med misshandlade kvinnor som trots att de har ekonomiska förutsättningar för att lämna relationen och klara sig själva istället väljer att stanna kvar och på grund av detta kan klandras för sitt beslut (ibid. s. 21).

4.3. Maskulinitet och offerskap

Sociologen Veronika Burcar skriver i sin doktorsavhandling (2005 s. 20-21) att ett offerskap innebär att typiska manliga egenskaper går förlorade vilket gör rollerna svårförenliga. Hur män som utsatts för våld i nära relation hanterar de motstridiga diskurserna offerskap, hegemonisk maskulinitet och våld i nära relation har undersökts av sociologen Alesha Durfee (2011). Genom att analysera hur 48 olika män skriftligt beskrivit sina relationer när de ansökt om besöksförbud har Durfee (ibid.) identifierat tre teman genom vilka männen hanterar de till synes oförenliga rollerna. Hennes studieobjekt beskrev våldet på ett sådant sätt som ger intrycket av att de haft kontroll över situationen, trots att de hade dragit uppenbara fördelar av att framställa sig som offer (ibid. s. 329). Männen medgav att de varit fysiska tillbaka, men hävdade att det var i självförsvar och de flesta (79 procent) uttryckte ingen rädsla för kvinnan. Durfee menar att det är föreställningen om hegemonisk maskulinitet som format hur männen berättar om sina upplevelser (ibid. s. 323-324).

Hur föreställningar kring maskulinitet påverkar offerskap har även behandlats av sociologen Migliaccio (2001). Att uppvisa karaktärsdrag som avviker från det maskulina idealet gör att mannen

riskerar att bli marginaliserad, det vill säga att sjunka i den sociala hierarkin (ibid. s.3) och därmed förlora tillgången till resurser, bli oförmögen att inneha en dominant identitet och av andra uppfattas som en avvikare (ibid. s. 1). Att få stämpeln som offer innebär indirekt att stämplas med stereotypa feminina drag (ibid. s. 4). Män som blivit utsatta för våld i nära relation kan därför använda olika strategier för att förminska avmaskuliniseringen, t.ex. genom att dölja eller förneka utsattheten (ibid. s. 1). Det kan även leda till att mannen inte uttrycker rädsla och undviker att söka hjälp för sina problem (ibid. s. 11).

4.4. Förhållandets struktur

Migliaccio har i artikeln "Absed husbands – a narrative analysis" (2002) studerat tolv män som blivit utsatta för våld i nära relation. Han visar att det finns många likheter i hur ett våldsamt förhållande ser ut, oavsett om gärningspersonen är en man eller en kvinna. Han presenterar tre typiska drag för ett våldsamt förhållande (ibid. s. 35-36). Dessa är hur våldet beskrivs vad beträffar introduktion, verbal utsatthet, normalisering och isolering. Vidare nämner han acceptans inför våldet och strategier för att hantera situationen samt institutionella omständigheter som påverkar förmågan att lämna.

Migliaccio (ibid. s. 35-36) skriver att en våldsam relation ofta inleds lugnt och kärleksfullt och att det inte är ovanligt att den våldsamma personen överöser den andre med komplimanger. Ofta introduceras våldet först i samband med ett gemensamt åtagande, t.ex. en graviditet, och blir vanligtvis grövre med tiden (jfr. Lundgren 2004). Parallellt med det fysiska våldet får den utsatte ofta höra nedvärderande ord och beläggs inte sällan med skulden för den andres våldsamma beteende. Detta kan i sin tur leda till svårigheter att ta sig ur förhållandet, särskilt om individen från början har låg självkänsla. I ett försök att styra över sin partner försöker den våldsamma personen inte sällan kontrollera vilka personer partnern umgås med, detta för att försvåra ett uppbrott.

Om den utsatte individen inte lämnar förhållandet kommer denne troligtvis utveckla en rad strategier för att hantera våldet. Detta utgörs bland annat av en rationalisering av situationen där offret förklarar partnerns beteende utifrån externa faktorer - våldet kan exempelvis betraktas som en konsekvens av orsaker bortom den våldsammes person. Vidare är det vanligt att den som stannar kvar i förhållandet lär sig handskas med våldet. Migliaccio (2002 s. 41-42) nämner bland annat undvikandestrategier, dvs. att den utsatte undviker de situationer som föranleder angreppen eller väljer att hålla sig undan från hemmet. En inte helt ovanlig reaktion på våld i nära relation är även

självordstankar. Hot om självskador är även något den våldsamma personen kan använda mot sin partner.

Migliaccio (2002 s. 41-42) skriver även om omständigheter i den utsattes närhet som kan påverka förmågan att lämna. Här talar han om externa respektive interna sociala faktorer. Den första utgörs av att individer, grupper eller organisationer i den utsattes närvaro kan påverka dennes förmåga att lämna förhållandet. Generellt är polisen i detta avseende effektiv, men tillkallas sällan. Interna sociala faktorer handlar om omständigheter i förhållandet. Att vara ekonomiskt beroende av sin partner kan göra det svårare att lämna relationen, men den största faktorn i detta avseende är gemensamma barn. Kvarvarandet förklaras i termer av lojalitet gentemot barnen, rädsla att förlora vårdnaden samt skräck inför att lämna barnen ensamma med den våldsamma personen.

5. Analys

Relationsvåld är ofta förknippat med mannens våld mot kvinnan. Detta har resulterat i att forskningsfältet expanderat och att ämnet idag är förhållandevis utforskat. Här handlar det emellertid om män som fallit offer för våld av en kvinna de haft en nära relation med och vilket bemötande de fått från berörda myndigheter. Till min analys identifierade jag tre teman: relationen och våldet, hantering av maskulinitet och offerskap samt kontakten med rättsväsendet. Det första temat är indelat i fem underrubriker för att ge en tydligare översikt. Då intervjumaterialet till stor del bestod av beskrivningar av relationen och våldet, tillika tema 1, ges detta större utrymme.

5.1. Tema 1: Relationen och våldet

5.1.1. Våldets introduktion och karaktär

Samtliga sju män som ställde upp på intervjuer vittnar om såväl fysiskt som psykiskt våld. I intervjuerna framgår det att alla upplevde relationen som bra i början, eller att det åtminstone inte var något avvikande med kvinnans beteende, något som enligt Migliaccio (2002 s. 35-36) är en vanlig beskrivning bland våldsutsatta personer. En av mina intervjupersoner, Mathias, beskriver våldet som eskalerande där kvinnans utbrott blev grövre och grövre. Mathias berättar att hans flickvän för första gången blev aggressiv i samband med en graviditet, vilket går i linje med Migliaccios (ibid. s. 36) utgångspunkt att våldet ofta uppstår i samband med ett gemensamt åtagande. Han minns inte när våldet för första gången riktades mot honom, men beskriver hur hon

initialt förstörde saker i hemmet och då oftast sina egna ägodelar. Detta beteende eskalerade med tiden och han berättar om hur kvinnan vid ett senare tillfälle slog honom på armarna när han hade parets gemensamma barn i famnen.

Även Elias skildrar ett eskalerande beteende, där han tvingades anpassa sig efter kvinnans behov. Hennes metoder att driva igenom sin vilja blev gradvis mer dramatiska i takt med att Elias blev allt mer avtrubbad. Till en början handlade det om att vara sur på låtsas, till att bli sur på riktigt och slutligen uttalade hon subtila hot om självmord för att få sin vilja igenom. När våldet väl introducerades upplevde han det emellertid inte som särskilt allvarligt:

IP (intervjuperson): [...] den var mer överraskande än smärtsamt, det var inte riktigt, asså, det blev inga märken, det blev inte, det gjorde inte ens jätteont, utan det var mer en 'slap' och det liksom, jag blev mer förvånad än nånting annat.

I (intervjuare): Okej

IP: Och sen så tänkte jag inte riktigt jättemycket på det, efteråt ens heller [...].

Mathias och Elias beskriver sina situationer som eskalerande, där kvinnans beteende gradvis blivit grövre. Migliaccio (2002 s. 36) skriver att det gradvis ökande våldet kan leda till en normalisering (jfr. Lundgren 2004). För Mathias del gör jag tolkningen att han inte genomgått en regelrätt normaliseringsprocess. Kvinnans våldstendenser har i viss mån vävts in i parets vardag och krävt en anpassning från hans sida, men han verkar inte ha accepterat sin situation utan arbetar aktivt för att förändra den. I Elias berättelse går det emellertid att finna tydligare spår av en normalisering. Just svårigheten att definiera det fysiska våldet som fel nämner Migliaccio (ibid. s. 12) som ett tecken på normalisering. Att Elias inte tänkte särskilt mycket på att han blivit fysiskt misshandlad kan vara ett tecken på att det upplevdes som en naturlig del i en eskalerande process.

Tidpunkten för våldets introduktion har varierat från två veckor till ett par år in i förhållandet. Hur det kommit till uttryck har också varierat. Elias och Mathias berättar om en smygande process medan Konrad beskriver en något plötsligare introduktion där han till följd av en bagatellartad dispyt blev attackerad med kniv. Bilden av relationsvåld som förmedlas av ROKS ger sken av att den fysiska misshandeln föregås av isolering och att mannen uppvisar ett kontrollerande beteende. På denna punkt skiljer sig mina intervjupersoners utsagor. Det går inte att säga att det ena kommit före det andra, utan utsatthetens olika aspekter tycks ha löpt parallellt.

5.1.2. Verbalt och psykiskt våld

Migliaccio (2002 s. 36-37) skriver att det verbala våldet kan utövas på många sätt och vara mer förödande än det fysiska. Samtliga män i min studie beskriver att de på olika sätt blivit psykiskt misshandlade och några sa uttryckligen att det var värre än det handgripliga. I Migliaccios (ibid.) och Lundgrens (2004) studier framställs gärningspersonens skuldbeläggning i detta hänseende som något framträdande. I mitt material finns ett exempel på detta.

(..) jag menar min flickvän kör ju hela tiden stilen att, eh, att det är jag är lika skyldig som hon är eftersom jag provocerar henne, men, det är ju man, det är en annan sak att slåss än att argumentera. (Mathias).

I övrigt har den psykiska utsattheten bland mina intervjupersoner utgjorts av att kvinnan kränkt deras privatliv genom att öppna post och utan tillåtelse läst SMS- och e-postmeddelanden. I samband med bråk och gräl har glåpord och andra nedsättande tillmälen varit förekommande, vilket enligt Migliaccio (2002 s. 38) i sin tur kan resultera i en sämre självkänsla och därmed försämrade förmåga att lämna relationen. Mathias skildrar t.ex. hur hans flickvän nedvärderat hans huvudsakliga fritidsintresse medan Elias kunde få höra att han var dum i huvudet. Det psykiska våldet har genomgående skildrats som något som ägt rum parallellt med den fysiska utsattheten. Detta blir särskilt talande i Peters skildring

Ett annat starkt minne jag har är en gång då hon satt över mig i soffan och slog i mitt ansikte. Jag skyddade det effektivt, men under hennes besinningslösa slag så skrek hon 'Sluta slå mig, sluta slå mig'. Och det var också skrämmande, det kändes liksom så kallt beräkande, som om hon ville att grannar skulle höra tumultet som sådant – med mig i rollen som monster.

Det fysiska våldet kombineras i detta fall med att kvinnan utnyttjar allmänna föreställningar om relationsvåld till sin egen fördel. Blandningen av verbalt och fysiskt våld blir här ett indirekt sätt att betona att kvinnan kan göra vad hon vill och folk kommer ändå fästa mer tilltro till hennes berättelse. Detta torde ingjuta en känsla av maktlöshet. En sådan föreställning ledde till att Peter valde att inte blanda in polisen eftersom han var övertygad om att det var han som skulle framstå som gärningspersonen. Att kvinnan kontinuerligt hotade med att göra en anmälan mot honom resulterade i att han av rädsla för detta började dokumentera det som hände.

5.1.3. Strategier och motstånd

Både Migliaccio (2002) och Lundgren (2004) skriver att den som stannar kvar i det våldsamma förhållandet kommer utveckla strategier för att handskas med den rådande situationen. De vanligaste sätten att handskas med ett våldsamt förhållande är enligt Migliaccio (2002 s. 41-42) att undvika konfliktsituationer, anpassa sig efter partners krav och att göra fysiskt motstånd. Rolf skildrar hur han handskades med kvinnans beteende på två skilda sätt. Med vetskap om att hon kontinuerligt genomsökte hans dator kunde han i webbläsarens historik lämna spår av hemsidor som han visste skulle provocera henne. Vad han ville uppnå med detta förutom att provocera visste han inte, utan beskriver det som ett sätt att överleva. Messerschmidt (1993 s. 81-83) skriver att en typisk hegemoniskt maskulin egenskap är kontroll. Att medvetet försöka provocera kvinnan kan i detta fall kanske ses som ett strategi för att återta en viss kontroll över situationen, eller åtminstone ett sätt att rädda självkänslan genom att aktivt göra någon slags motstånd. Parallellt med detta beteende beskriver å andra sidan Rolf hur han anpassade sina vanor för att inte väcka anstöt hos kvinnan. Bland annat undvek han att träffa vänner för han visste att det gjorde henne arg och han skyndade sig ofta hem från jobbet för att undvika otrohetsanklagelser. Han säger att han bortsett från i självförsvar aldrig använt våld mot henne. Rolfs beteende följer i detta avseende det mönster Migliaccio (2002) fann – att en person som utsatts för relationsvåld kommer utveckla strategier för att hantera sin livssituation. Att han dels beskriver ett aktivt motstånd för att sedan tala om undvikande- och anpassningsstrategier kan ses som uttryck för maskulinitet respektive offerskap och hur svårt han hade att förena dessa roller (jfr. Durfee 2011).

Ambivalensen kring hur en våldsam kvinna ska bemötas var närvarande även i andra intervjuer. Bland annat beskriver Konrad hur han verbalt försökte lösa situationen, men att han inte fick något gehör. Han betonade genomgående sin fysiska överlägsenhet, men beskriver att han inte kunde använda detta övertag i försvar mot kvinnan.

[...] Då jag lovar då kommer tårarna till och med för man känner sig snälla, hade du varit en kille då kanske jag skulle klappa till så du lugnar sig. Vad ska man göra man försöker prata med henne du vet, går inte.

I brist på möjligheter att kontrollera kvinnans beteende utvecklade Konrad istället andra strategier, bland annat genom att undvika att säga emot kvinnan. Vid ett par tillfällen blev han väckt mitt i natten av att kvinnan hysteriskt skrek med en kniv i handen. För att värja sig mot dessa attacker sov han därför periodvis med ett täcke lindat kring armen. Oförmågan att få kvinnan att upphöra med övergreppen gick alltså så långt att han istället utvecklade strategier för att hantera de fysiska

attackerna.

[...] Och man börjar bli så dum du vet att man istället för att prova lösa problemet man börjar man hittar på hur ska jag skydda mig. (Konrad)

De övriga männen beskrev en rad olika sätt med vilka de hanterade kvinnans våld, samtliga omnämnda av Migliaccio (2002) som undvikande- och anpassningsstrategier. Våldet kan enligt honom t.ex. hanteras genom låta bli att vara i kvinnans närhet, bete sig som partnern önskar och genom att bli fysisk tillbaka. Mathias försökte till en början argumentera och resonera samt ta barnen och åka hemifrån när hans flickvän fick vredesutbrott. Då detta inte fungerade prövade han istället att slå tillbaka, vilket fick effekt. Dock på bekostnad av att han själv blev bestört av att frångå sitt antivåldsideal. Stig berättar om hur han blev skicklig på att vrida knivar och andra tillhyggen ur kvinnans händer, Stanislaw undvek att argumentera med kvinnan medan Peter brottade ner och höll fast.

5.1.4. Förmåga att lämna

I föreställningen om relationsvåld som förmedlas av ROKS omnämns rädslan att förlora vårdnaden om barnen som en vanlig orsak till att kvinnan inte vågar lämna mannen. Detta beskrivs av Migliaccio (2002 s. 45-46) som en intern institutionell faktor som är avgörande för att kunna lämna relationen. Fyra av de intervjuade männen hade gemensamma barn med kvinnan i fråga. Två av dessa hade förlorat vårdnaden enligt LVU, en hade delad vårdnad medan en av männen, Mathias, fortfarande levde tillsammans med kvinnan och de gemensamma barnen.

Han berättar att han sannolikt hade gjort slut för länge sedan om de inte hade haft barn ihop. Dilemmat för honom var att oavsett vilket beslut han fattade så skulle barnen på endera sätt påverkas negativt. Om han valde att stanna kvar såg han en risk i att barnen skulle exponeras för våld, få dåliga förebilder och skapa otrygga relationer. Men han ville heller inte riskera att förlora vårdnaden om barnen i händelse av ett uppbrott eller låta dem leva i ett omständligt system med låtsasföräldrar och delad vårdnad.

Stig, en av dem som förlorat vårdnaden, berättade att han länge stannade kvar i förhållandet för att han inte ville lämna barnen ensamma med kvinnan. Efter själv ha drabbats av en rad medicinska men till följd av sin livssituation valde han emellertid att lämna henne. Detta eftersom det, som han själv uttryckte det, ändå inte skulle gå att hjälpa barnen om han vore död.

Konrad, som hade delad vårdnad, berättade att han stannade kvar bland annat eftersom det var viktigt för honom att deras gemensamma son hade tillgång till såväl mor som far.

Vi har en fin pojke, pojke som behöver hjälp och båda föräldrarna och sen jag var så fokuserad du vet, jag själv bodde bara med mamma, men jag vill att min son ska bo med båda föräldrarna.

För Rolf som inte hade gemensamma barn med kvinnan påverkades förmågan att lämna snarare av hans sociala och ekonomiska beroendeställning till kvinnan. Han saknade såväl arbete som umgänge vilket gjorde det svårt att bryta upp, faktorer som även omnämns i Migliaccios artikel (2002 s. 39). Under vår intervju berättar Rolf hur han av en person inom rättsväsendet fick frågan "Fan, är du inte karl nog att gå?". Rolf tog illa vid sig när han först hörde detta, men blev i ett senare skede benägen att hålla med honom.

[...] såhär efteråt tänkte jag fan vad kränkande, men han hade ju rätt. Han hade ju rätt, jag var inte karl nog att gå. Jag var en liten mesig jävla mjälig sak som löd, lydde alla hennes, eh, små blink, toffelhjalte.

Det uppseendeväckande är att Rolf berättar om hur hans förmåga att lämna kvinnan försämrades av hans sociala och ekonomiska situation, men att han är beredd att förklara detta i termer av bristande manlighet. Detta går att koppla till Connells (1995) tankar om hegemonisk maskulinitet och att den rådande synen är att mannen ska vara såväl kontrollerande som oberoende (Messerschmidt 1993 s. 82). Att representanten från rättsväsendet förklarade Rolfs oförmåga att bryta upp som brist på manlighet är att betrakta som en marginalisering likt den Migliaccio (2001) skriver om.

5.1.5. Konsekvenser

Två av männen beskrev att de till följd av relationen blev socialt isolerade. Ett första exempel är Peter som beskriver att beslutet att inte umgås med andra människor var självvalt men på sätt och vis en konsekvens av det turbulenta förhållandet. Han hade ofta hade riv- och blåmärken och ville inte att folk skulle fråga honom hur det egentligen var fatt eftersom han tyckte det var pinsamt. Detta ledde i sin tur till att hans umgänge begränsades till kvinnan i fråga samt några flyktigt bekanta. I ROKS definition av relationsvåld ingår isolering som ett sätt för mannen att kontrollera kvinnan och Migliaccio (2002 s. 38-39) skriver att det är en metod genom vilken den våldsamma personen hindrar den utsatte från att lämna. För Peters del var det självvalt och utgjorde därför eventuellt inte ett led i ett allt mer kontrollerande beteende från kvinnans sida. Däremot blev isoleringen ett problem när relationen väl tog slut eftersom han till följd av detta kände sig övergiven och ensam.

Rolf beskriver å andra sidan att hans isolering var en konsekvens av hans beroendeställning. Eftersom han periodvis var arbetslös och saknade inkomst var han ekonomiskt beroende av kvinnan. Ett sådant övertag omnämns i Migliaccio (2002 s. 21) som ett sätt genom vilket ett eventuellt uppbrott kan bli svårare att genomföra. I hans artikel var fem av männen monetärt underlägsna kvinnan, men identifierade aldrig själva detta som ett hinder för att bryta upp. För Rolfs del utgjorde däremot kvinnans ekonomiska övertag ett hinder för att lämna. Det var även ett medel med vilket kvinnan kunde förmå honom att avstå från att träffa kamrater. Rolfs sociala isolering upprätthölls även genom att kvinnan subtilt uttryckte ett förbud mot att umgås med andra, t.ex. genom att börja bråka och ställa till med en scen om han bestämde sig för att träffa kamrater. Det gick så långt att Rolf upplevde att det inte var värt allt bråk för att träffa sina vänner. Om isoleringen var en medveten strategi hos kvinnan eller om det var en följd av en allmänt svartsjuk hållning är naturligtvis svårt att säga. Av Rolfs berättelse framgår att konsekvenserna i vilket fall som helst blev påtagligt verkliga.

Elias skildrar hur det våldsamma förhållandet resulterade i två skilda konsekvenser. Han gör dels uttryck för att han direkt efter relationen kände en motvilja till att träffa en ny kvinna, men även att han lärt sig något av denna upplevelse.

[...] det enda jag kommer ihåg där var ju just att jag, en bra stund efter det mer eller mindre, hatade tjejer och liksom bara tanken på att träffa en tjej bara äcklade mig.

Hat är väl egentligen fel sätt utan det jag snarare kände avsky vid tanken på att ha ett förhållande med nån, för jag kände att det liksom så som jag uppfattade det då så var det ju att alla skulle behandla en som skit och då var undrade jag liksom vad fan det är inte värt det liksom.

Vidare berättar Elias att han i inledningen av nästa förhållande blev förvånad över hur bra det faktiskt kunde vara.

I: Nej. Tror du att det har påverkat, eh, dina, eh, relationer till andra kvinnor efter den här tjejen?
IP: Eh, definitivt, det tror jag. Och på ett visst sätt inte alltid på det bästa sättet, för det tjejen jag träffade efter henne, eh, hon var ju som sagt snäll, där kom det inte en massa konstiga ord och det, eller liksom, nedvärderande ord, vilket kändes väldigt konstigt till en början med tanke på att det var det jag var van att höra. Så kändes det väldigt konstigt att man inte fick höra dom orden

I detta avseende talar mycket för att Elias har genomgått en slags normaliseringsprocess (jfr. Lundgren 2004). Kvinnans beteende rotade sig så pass djupt inom Elias att han generaliserade föreställningen om hur en relation är till att gälla även andra kvinnor. Detta blir särskilt tydligt när han uttrycker förvåning över att hans nya partner inte nedvärderade honom. Bortom beskrivningen

av denna aspekt är även Elias noggrann med att vidhålla att han, trots alla negativa konsekvenser den våldsamma relationen förde med sig, har lämnat situationen som en vinnare. Han ångrar inte förhållandet, utan betonar att han lärt sig en massa av den. Diskrepansen mellan å ena sidan uppleva negativa konsekvenser av relationen och att vidmakthålla de positiva följderna kan tolkas som en balansgång mellan offerskap och maskulinitet (jfr. Durfee 2011).

5.2. Tema 2: Man och offer – männens hantering av två motstridiga roller

I männens berättelser går det att skönja en rad uttryck för maskulinitet och för vissa av männen tycks föreställningar om detta ha påverkat dem i deras livssituation. Durfee (2011) har visat hur män som blivit utsatta för våld i nära relation kan konstruera en bild av sig själva som utsatta men samtidigt behålla sin maskulinitet. Att medvetet eller ej betona egenskaper som idag förknippas med hegemonisk maskulinitet har i varierande grad gjorts av samtliga män jag intervjuat. I dessa framställningar är särskilt frånvaron av rädsla till följd av mannens överlägsna fysik ett återkommande inslag. Uttrycken för detta har bland annat varit att betona möjligheten att övermanna kvinnan om de ställts inför en liv-eller-död-situation. Vidhållandet av maskulinitet blir framträdande i Konrads skildring:

Och så har blivit stark och tränat jag har tränat eh vad heter det tyngdlyftning (..)

[...]

Så det, jag är inte rädd för att slåss med killar du vet. Jag har slagit i ringen lite grann i XXX (censurerad stad, red anm) när jag typ var sjutton och så vidare.

[...]

Hoppar hon med kniv på mig du vet, men du vet, jag tog inte allvarligt det, jag är inte rädd du vet så det attacken gick väldigt lätt du vet, bara spara.

Genom att betona frånvaron av sin egen rädsla att konfronteras med män som är fysiskt överlägsna honom och att han dessutom inte skräms av en knivattack från kvinnan framställer Konrad sig själv som en tapper man med kontroll över situationen. Ambivalensen kring detta blir emellertid tydlig när han pratar om ett tillfälle då han inte kunde dra nytta av sitt maskulina övertag.

(..) svåraste för allt det var det där att sova med henne skiftningar, hon sprang med kniv hemma du vet. Man blev rädd du vet.

De egenskaper som tidigare ingjutit en trygghet i hans förhållningssätt till kvinnan är till liten hjälp om han skulle attackeras i sömnen. Måhända är det därför han i detta avseende faktiskt uttrycker rädsla.

Som tidigare forskning visat (Durfee 2011, Burcar 2005) är rollerna manlighet och offerskap svårförenliga eftersom de på många sätt är varandras motsatser. Som Durfee (2011) konstaterade är betoning av maskulina egenskaper ett sätt att framställa sig själv som att ha kontroll över situationen. Konrad är ett exempel på en man som kontinuerligt gör detta. Han berättar om tillfällen då han till följd av sin situation gråtit och känt sig fullkomligt maktlös. Men hans sätt att understryka sina maskulina egenskaper skulle kunna vara en metod genom vilken han hanterar de oförenliga rollerna offer och man. Detta skulle kunna tjäna två syften – dels att han för egen del bibehåller en känsla av kontroll, dels att han försöker undgå att jag som utomstående skulle förklara hans livssituation utifrån bristande maskulinitet (jfr. BRÅ 2010 s. 52 att förklaringen till relationsvåld skulle ligga i att offret är "mindre manligt").

Även Peter konstruerar en bild av sig själv och sin relation på ett sätt som framhäver hans maskulinitet. Han vidhåller att han aldrig var riktigt rädd för kvinnan, men att det okontrollerade i hennes attacker ändå kunde skrämma honom. Frånvaron av rädsla grundades i Peters fall på att han till följd av yrkes- och kampsportserfarenhet hade ett överlägset våldskapital. Durfee (2011 s. 1) konstaterar att många män betonar sin egen makt och kontroll i beskrivningen av kvinnans attacker. Peter berättar om situationer där han upplevt maktlöshet, men hans sätt att hantera kvinnan och berätta om situationen framhäver att han trots allt hade viss kontroll över händelserna.

Visst lämnade det blåmärken, värk, skador, rivsår med mera (Vilket var pinsamt att folk såg), men jag kände liksom aldrig att 'Nu slår hon ihjäl mig', och det handlade nog mycket om min egen våldskompetens. Om vetskapen att jag kan slå henne medvetlös med 2-3 slag, att jag besitter förmåga att fysiskt inkapacitera henne mer eller mindre direkt, och rent krasst - kunskap att döda henne utan att det rent tekniskt sätt vore särskilt svårt.

När Peter skriver om sina upplevelser är han vid många tillfällen även noga med att poängtera att han hade ett medansvar och att de turades om att utöva våld mot varandra. I hans framställning beskrivs hans våld dock snarare som reaktioner på kvinnans aggressivitet. Att han tar på sig visst ansvar för det inträffade kan vara ett sätt att undvika rollen som ett passivt offer (jfr. Burcar 2005).

5.3. Tema 3: Kontakten med rättsväsendet

Tre av de sju männen jag intervjuade kom med anledning av förhållandet i kontakt med rättsväsendet. Rolf som enligt uppgift blev falskt anklagad för grov kvinnofridskränkning⁴ skildrar hur han upplevde en genomgående misstro, där han blev såväl kritiserad som hånad. Han beskriver en allmän känsla av rättslöshet där hans anmälningar mot kvinnan lades ner, medan hennes gick till

⁴ Brottsrubriceringen ändrades emellertid till misshandel av normalgraden

huvudförhandling.

Jag kände att liksom, jag hade ingen rätt, eh, till nånting, jag hade, jag polisanmälde den här förtalsgrejen då liksom, nej, nedlagt, jag polisanmälde vad heter det, misshandel, eh, blev nerlagt, jag polisanmälde då egenmäktigt förfarande, hon hade gömt undan mina grejer, eh, låst in dom, bytt lås, det, det är nedlagt, pang pang pang, nedlagt nedlagt nedlagt, det var ingen som trodde på mig va. Det var det värsta. Ingen trodde på mig [...]

Trots att Rolf sedermera blev frikänd och misstankarna mot honom lades ner kände han sig fortfarande misstrodd bland människor i sin omgivning.

Att på falska grunder bli anklagad är något Rolf inte är ensam om att beskriva. Konrad berättar hur han anklagades för händelser som i själva verket kvinnan utsatt honom för. Detta ledde till ett längre frihetsberövande och slutligen en fällande dom. Även han skildrar hur han möttes med tvivel och nedlagda anmälningar.

Dom nästan elaka mot dig du vet. Det är inte jag som anmält det, det är bekanta, det är dom som sa Konrad har blivit misshandlad, han har det och det och det. Massor bevis och så. Och då bara tror inte och nu hade dom lagt ner alla åtal. Till och med advokat säger jag kan inte tro att det är sant. Jag förstår om det är en vittne, men du har flera vittne. Förstår du?

I samband med bråk och gräl tillkallades polis till Stig och hans flickväns bostad. När han vid ett tillfälle berättade om sin utsatthet frågade den ena polismannen blott om en så pass stor och stark man inte hade förmågan att klara sig själv.

Dessa tre män har blivit bemötta med antingen hån eller tvivel och upplevt att de blivit illa behandlade. Orsaken till det bristande bemötandet kan belysas utifrån de teorier jag tidigare presenterade. Till en början kan utredande personal leva i tron om att det bara är kvinnor som utsätts för våld i nära relation, vilket skulle kasta ett allmänt tvivel över den man som uttrycker att han fallit offer för sådan brottslighet. Migliaccio (2002 s. 44) beskriver bland annat att hans intervjupersoners bemötande delvis kunde förklaras utifrån sådana föreställningar.

Misstron kan även förstås i sken av Christies ideala offer. En man som utsätts för våld i nära relation till av kvinna rimmar illa med de fem kriterier som enligt Christie (1986 s.18-19) krävs för att erhålla fullständig och legitim status som brottsoffer. De intervjupersoner som varit i kontakt med rättsväsendet har i strikt mening egentligen bara uppfyllt ett kriterium – att de har befunnit sig på en plats de ej kan klandras för. I övrigt har de alla varit fysiskt överlägsna kvinnan och haft en relation till denne. Gärningspersonen har inte varit okänd och ond, utan en fysiskt underlägsen

partner. Idéer om manlighet och offerskap har utgjort en genomgående del i uppsatsen, men att det tycks få konsekvenser bortom individens egen självbild blir i detta avseende framträdande.

För Stigs del går det bristande bemötandet även att relateras till tankarna om den manliga fysiken. Connell (2008 s. 83) skriver att maskulinitet ofta tar sin utgång i den manliga kroppen. Rent fysiskt utgör därför inte kvinnan ett reellt hot mot mannen, då denne tack vare sin överlägsna fysik ofta har kapacitet att avstyra angreppet. För Stig, som är en kraftigt byggd man, resulterade detta i att polisen tyckte han på grund av sin kroppsstorlek klarade sig själv. För honom utgjorde dock denna fysik föga tröst då han inte kunde försvara sig mot den psykiska och medicinska ohälsa relationen resulterade i.

6. Sammanfattning och resultat

Av analysen framgick det att människans upplevelser av relationsvåld har många likheter med den definition som förmedlas av ROKS, det vill säga när våld i nära relation utövas av en man och riktas mot en kvinna. Svaret på min första frågeställning "Hur förhåller sig människans berättelser till den generella föreställningen av relationsvåld?" blir således att de män jag har intervjuat har gett en bild av sin utsatthet som på många sätt överensstämmer med bilden som förmedlas av ROKS. Den till synes mest framträdande skillnaden är att männen i min studie har pratat om sin situation på ett sätt som man inte förväntar sig att en person som utsatts för denna brottslighet gör. Det krävs emellertid mer forskning och särskilt kvantitativ sådan för att kunna dra några generella slutsatser.

Detta för oss vidare in på den andra frågeställningen "Hur hanterar männen rollerna offer och man och kan detta sättas i relation till allmänna föreställningar om maskulinitet?". Närvaron av maskulinitetsföreställningar var ett genomgående inslag i samtliga intervjuer. Den visade sig bland annat när vissa av männen betonade att de trots våldet inte var rädda för kvinnan, samt att de delvis vidhöll att de på ett eller annat sätt hade kontroll över situationen. Mina intervjupersoner beskrev kvinnans våld och sin egen livssituation på ett sådant sätt som gjorde att deras manlighet inte gick förlorad och utan att deras offerstatus försvann. För vissa män var kombinationen av maskulinitet och offerskap problematisk och oförenlig.

På min sista frågeställning "Vilka erfarenheter av hjälpande instanser har männen och hur kan bemötandet förstås utifrån rådande forskning kring maskulinitet och offerskap?" blir svaret att de

män som varit i kontakt med rättsväsendet på olika sätt blivit illa bemötta, hånade och misstrodda. Detta kan ha sin förklaring i att utredande personal har föreställningar om relationsvåld, offerskap och maskulinitet som inte överensstämmer med männens upplevelser.

6.1. Framtida forskning

Under arbetets gång har det uppkommit en rad frågor som jag av varierande anledning inte haft möjlighet att behandla i denna uppsats. Likt föregående kandidatstudenter vid sociologiska institutionen i Lund (Andersson & Hellgren 2012) fann jag att vissa män gav uttryck för att de inte hade känslor för kvinnan i fråga. Som även de påpekade så vore detta ett intressant ämne att studera vidare. I övrigt efterlyser jag fler studier med den våldsutövande kvinnan i fokus, för att på så sätt få en vidare insikt i varför hon slår sin man. Det vore även intressant att analysera hur männen förklarar kvinnans beteende och hur de rationaliserar kring sin livssituation.

7. Referenslista

Andersson, Hanna & Hellgren, Louise (2012). *Hon kastar skit på mig - En kvalitativ studie om män utsatta för våld i nära relationer*. Kandidatuppsats. Lunds universitet.

Andersson, Berit & Lundberg, Magnus (2001). Kvinnomisshandel som kunskapsfält – att definiera, förklara och hantera ett socialt problem. I: Åkerström, Malin & Sahlin, Ingrid (red.) (2001) *Det motspänstiga offret*. Lund: Studentlitteratur. s. 63-91.

Archer, John (2000). Sex differences in aggression between heterosexual partners: A meta-analytic review. I: *Psychological Bulletin*, vol. 126, no. 5, s. 651-680.

Brottsförebyggande rådet (2009). *Våld mot kvinnor och män i nära relationer. Våldets karaktär och offrens erfarenheter av kontakter med rättsväsendet*. Rapport 2009:12. Västerås: Edita Norstedts.

Brottsförebyggande rådet (2010). *Brottsoffers kontakter med rättsväsendet - En fördjupad studie utifrån Nationella trygghetsundersökningen 2006-2008 och intervjuer med fokusgrupper*. Rapport 2010:1. Västerås: Edita Nordstedts.

Brottsförebyggande rådet (2013). "Våld och misshandel" (elektronisk) BRÅ:s officiella hemsida <<http://www.bra.se/bra/brott--statistik/vald-och-misshandel.html>> (2013-05-15)

Bryman, Alan (2012). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Uppl. 2. Malmö: Liber.

Burcar, Veronika (2005). *Gestaltningar av offererfarenheter: samtal med unga män som utsatts för brott*. Diss. Lund: Sociologiska institutionen vid Lunds universitet.

Connell, Raewyn (2008). *Maskuliniteter*. Uppl. 2. Göteborg: Daidalos.

Christie, Nils (1986). "The Ideal Victim." I: Fattah, Ezzat A. (red.) *From Crime Policy to Victim Policy: Reorienting the Justice System*. Basingstoke: Macmillan, s. 17-30.

Denscombe, Martyn (2000). *Forskningshandboken – för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Studentlitteratur: Lund.

Durfee, Alesha (2011). "I'm not a victim, she's an abuser": Masculinity, victimization, and protection orders. I: *Gender & Society*, vol 25. no.3. s. 316-334. Juni 2011.

Eckstein, Jessica (2010). Masculinity of Men Communicating Abuse Victimization. I: *Culture, Society & Masculinities*, vol. 2, no. 1, s. 62-74.

Heber, Anita, Tiby, Eva & Wikman, Sofia (red.) (2012). *Viktimologisk forskning: brottsoffer i teori och metod*. Lund: Studentlitteratur.

Hydén, Margareta (2012). Våld i nära relation – att lyssna till berättelser om responser på våldet. I: Heber, Anita, Tiby, Eva, & Wikman, Sofia (red.). *Viktimologisk forskning – brottsoffer i teori och metod*. Studentlitteratur: Lund. s. 95-116.

Isdal, Per (2001). *Meningen med våld*. Stockholm: Gothia.

Lundgren, Eva (2004). *Våldets normaliseringsprocess*. Stockholm: Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige (ROKS).

Messerschmidt, James W. (1993). *Masculinities and crime. Critique and reconceptualization of theory*. Lanham: Roman & Littlefield.

Messerschmidt, James W. (2004). *Flesh and blood: adolescent gender diversity and violence*. Lanham, MD: Rowman & Littlefield Publishers.

Migliaccio, A. Todd (2002). Abused husbands: A narrative analysis. I: *Journal of Family Issues*, vol 23 no 1, s. 26-52. Januari 2002.

Neuman, Lawrence William (2000). *Social research methods: qualitative and quantitative approaches*. Uppl. 4. Boston: Allyn & Bacon: Boston.

Nilsson, Bo (2012). Brottsoffer i nutida svensk dags- och kvällspress – en studie i offerskapets logiker. I: Heber, Anita. Tiby, Eva. & Wikman, Sofia (red.) *Viktimologisk forskning – brottsoffer i teori och metod*. Lund: Studentlitteratur. s. 137-156.

O'Leary, K. Daniel (2000). Are Women Really More Aggressive Than Men in Intimate Relationships? Comment on Archer. I: *Psychological Bulletin* Vol. 126, No. 5, s. 685-689.

Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige (2013). "*Mäns våld mot kvinnor*" (elektronisk) ROKS officiella hemsida <<http://www.roks.se/mans-vald-mot-kvinnor>> (2013-04-24)

Ruane, M. Janet (2006). *A och O i samhällsvetenskaplig forskning*. Lund: Studentlitteratur.

Ryen, Anne (2004). *Kvalitativ intervju. Från vetenskap till fältstudier*. Malmö: Liber.

Sarantakos, Sotirios (1999). Husband abuse: fact or fiction? I: *Australian Journal of Social Issues* Vol. 34. No 3 s. 231-253. Augusti 1999.

Selander, Staffan & Ödman, Per-Johan (red.) (2005). *Text och existens: hermeneutik möter samhällsvetenskap*. Göteborg: Daidalos.

Sjöberg, Katarina (2008). Forskaren och fältet. I: Sjöberg, Katarina & Wästerfors, David (red.) *Uppdrag: Forskning – Konstens att genomföra kvalitativa studier*. Malmö: Liber. s. 15-40.

Sjöberg, Katarina & Wästerfors, David (red.) (2008). *Uppdrag: Forskning: konsten att genomföra kvalitativa studier*. Malmö: Liber.

Tham, Henrik (2001). Brottsoffrets uppkomst och framtid. I: Åkerström, Malin & Sahlin, Ingrid (red.) (2001). *Det motspänstiga offret*. Lund: Studentlitteratur. s. 27-45.

Åkerström, Malin (1995). *Brottsoffren i forskningen - en litteraturstudie*. Lund: Network for Research in Criminology and Deviant Behaviour at Lund University.

Åkerström, Malin & Sahlin, Ingrid (red.) (2001). *Det motspänstiga offret*. Lund: Studentlitteratur.

Ödman, Per-Johan (2005). Den hermeneutiska cirkelns gränser. Till validitetsfrågan inom hermeneutiken. I: Selander, Staffan & Ödman, Per-Johan (red.) (2005) *Text och existens: hermeneutik möter samhällsvetenskap*. Göteborg: Daidalos. s. 81-117.

8. Bilagor

8.1. Bilaga 1: Missivbrev till organisationer

Hej!

Mitt namn är Kristoffer Leijonhielm och jag är student på sociologiska institutionen vid Lunds universitet. Om några veckor påbörjar jag min C-uppsats i kriminologi vilken kommer handla om män som utsatts för våld i nära relation av sina kvinnor. Ämnen uppsatsen kommer behandla är upplevelsen av själva våldet men även kontakten (eller den uteblivna kontakten) med myndigheter och hur föreställningen om manlighet påverkar detta.

Jag söker nu män som blivit misshandlade av sin kvinnliga partner och som kan tänka sig att ställa upp på en intervju om det upplevda. Jag ser helst att intervjusituationen sker ansikte mot ansikte, men om det av någon anledning inte är genomförbart är jag även öppen för kontakt via mail, chatt och/eller IP-telefoni.

Jag garanterar 100% anonymitet och de intervjuade har alltid rätt att tacka nej och avbryta en pågående intervju när helst det behagar, utan att uppge anledning till detta

Kan ni hjälpa mig att komma i kontakt med en man som upplevt detta?

Önskas mer information om mitt projekt kan detta naturligtvis ordnas, likaså intyg på att jag verkligen är student.

Stort tack på förhand!

Med vänliga hälsningar
Kristoffer Leijonhielm (073-xxxxxxx)

8.2. Bilaga 2: Brev som skickats till intervjupersoner och jourer som önskade mer information

Kvinnomisshandlad man.

Vem jag är

Mitt namn är Kristoffer Leijonhielm och jag läser min sista termin på kandidatprogrammet i kriminologi vid Lunds universitet. Jag skriver min C-uppsats om män som blivit utsatta för våld av en kvinna de haft en nära relation till. Anledningen till att jag intresserar mig för detta är att jag upplever att samhällsstödet för dessa män brister och att den allmänna uppfattningen om vad som är manligt respektive kvinnligt utgör ett hinder för den utsatta mannen att söka hjälp. Detta trots att forskning pekar mot att endera kön inte är mer utsatt än det andra.

Vad jag vill veta

Jag söker nu män som kan tänka sig att ställa upp på en intervju om det upplevda relationsvåldet. I begreppet våld inbegriper jag följande aspekter som snarare ska ses som referensramar till våldet. Det viktiga är att du upplevt att du blivit utsatt för våld i nära relation.

Fysiskt våld

Slag, sparkar, spott, örfilar, klös, bit m.m.

Psykiskt våld

kränkningar mot den utsattes person, kontroll av sociala medier, hot om självsador och självmord m.m

Materiellt våld

slå sönder saker i hemmet, förstöra något med personligt värde.

Sexuellt våld

Våldtäkt, sexuella trakasserier, tvingas till ofrivilliga sexuella handlingar (tex tvingas till att titta på sexuella aktiviteter mot sin vilja)

Ekonomiskt våld

partnern har full kontroll över ekonomin och tillåter ej eget handhavande med pengarna.

Din anonymitet och säkerhet – min skyldighet

Jag har enligt lag tystnadsplikt. Det innebär att jag, utan ditt samtycke, inte får informera andra människor om vår kontakt. I uppsatsen kommer falska namn användas och allt som kan identifiera dig anonymiseras. Detta innebär att du inte kommer benämnas vid ditt riktiga namn och att jag kommer referera till städer som "en stad i södra Sverige" när jag i själva verket till exempel talar om Kalmar. Alla inspelningar kommer efter transkribering att raderas. Önskar du intyg på att jag är student kan detta givetvis ordnas.

Vid frågor går det bra att kontakta mig via telefon 073-xxxxxxx eller Kristoffer_L@hotmail.com

Vänliga hälsningar
Kristoffer

8.3. Bilaga 3: Intervjuguide

Inledande information

Kort vem jag är och vad jag läser. Vilka förutsättningar vi samtalar under, tex om min tystnadsplikt och hans rätt av avsluta intervjun närsomhelst samt att han bara kan säga ingen kommentar så kommer jag inte ställa några följdfrågor.

Biografiska frågor

Kan du berätta lite om dig själv (uppväxt, ålder, utbildning, arbete, bostadssituation)
Vad tycker du om att göra?
Intressen?

Huvufas

Allmänt om relationen

Kan du berätta lite allmänt om hur ni träffades?
Hur länge var ni tillsammans?
Har ni barn?
Lever ni ihop idag?
Hade du sett några "varningssignaler"?
Hur lång tid tog det tills att hon blev våldsam första gången?
Vad gjorde du när hon blev våldsam?
Skulle du kunna berätta vad som hände då?
Ändrades hennes våld över tiden? (Karaktär, mer intenstivt, tillhyggen etc?)
Varför tror du hon började använda våld?
Skulle du kunna berätta hur en dag då ni hade det riktigt bra kunde se ut?
Skulle du kunna berätta hur en dag då ni hade det riktigt dåligt kunde se ut?
När bestämde du dig för att lämna?
Vad var det svåraste med att gå?

Hjälpsökandet

Sökte du någonsin hjälp för detta? (Vänner, familj, myndigheter)
Varför sökte du hjälp?
Varför sökte du inte hjälp?
Hur upplevde du kontakten med den berörda myndigheten?
Hur upplevde du bemötandet?
Hur hjälpte de dig?
Om du skulle få makten att ändra något inom de hjälpande myndigheterna, hur skulle det se ut då?

Avslutande ord:

Fråga om han vill ta upp något jag inte frågat
Berätta vad som kommer hända nu, med transkribering och anonymiteten (tex förstöra materialet)

8.4. Bilaga 4: Intervjuguide för e-postintervju

Biografiska frågor

- Vem är XXX? Berätta lite om dig själv! (Uppväxt, ålder, utbildning, arbete etc etc)

Allmänt om relationen

Kan du berätta lite allmänt om hur ni träffades?

Hur länge var ni tillsammans?

Har ni barn?

Lever ni ihop idag?

Våldet

Såg du några "varningssignaler"?

Hur lång tid tog det tills att hon blev våldsam första gången?

Vad gjorde du när hon blev våldsam?

Skulle du kunna berätta vad som hände då?

Ändrades hennes våld över tiden? (Karaktär, mer intensivt, tillhyggen etc?)

Varför tror du hon började använda våld?

När (om) bestämde du dig för att lämna?

Vad var det svåraste med att gå?

Hjälpökande

Sökte du någonsin hjälp för detta? (Vänner, familj, myndigheter, mansjourer)

Varför sökte du hjälp?

Varför sökte du inte hjälp?

Hur upplevde du kontakten med den berörda myndigheten?

Hur upplevde du bemötandet?

Hur hjälpte de dig?

Om du skulle få makten att ändra något inom de hjälpande myndigheterna, hur skulle det se ut då?

Övrigt

Om du vill tillägga något.

Tack!